

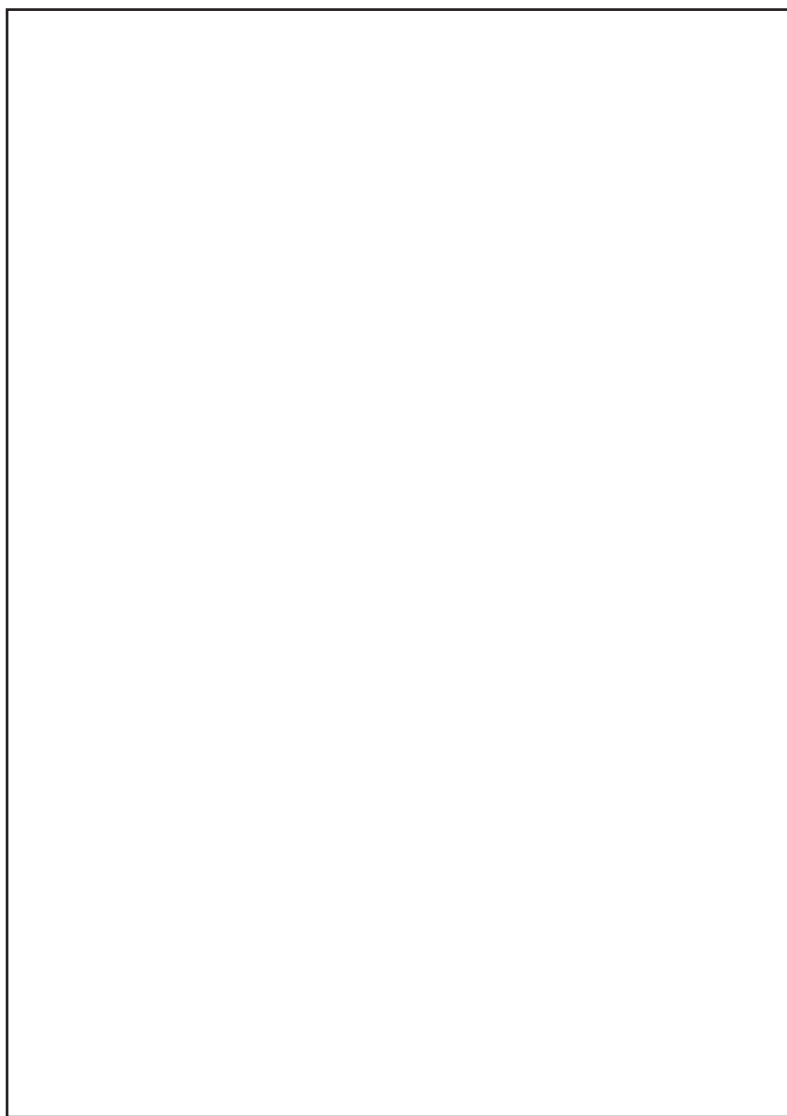
Salman
Rushdie

Quijote

SVETOVÁ PRÓZA

Salman
Rushdie

Quijote

Z angličtiny preložil
OTAKAR KOŘÍNEK

sloart

Copyright © Salman Rushdie 2019

All rights reserved.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2020

Translation © Otakar Kořínek 2020

ISBN 978-80-556-4573-5

Tento projekt podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Elize

Poznámka k výslovnosti Quijote

Quichotte, po francúzsky vyslovované „ki-ŠOT“, po nemecky „ki-ŠOT-e“, a talianske *Chisciotte*, vyslovované „ki-ŠO-t“, to je alternatívny pravopis/výslovnosť španielskeho *Quixote* alebo *Quijote*, čo sa vyslovuje „ki-CHO-te“. Portugalci používajú uprostred slávneho mena Don Quixote/Quijote aj hlásku „š“ namiesto „h“ pre *x* alebo *j*. Sám Cervantes by asi povedal v španielčine svojich čias „ki-ŠO-t“. Pre účely tohto textu sa odporúča elegantné francúzske „ki-ŠOT“ z dôvodov, ktoré osvetlí text. Ale ty, urodzený čitateľ, si urob podľa svojho. Nech si každý/každá/všetci vyslovujú univerzálneho Dona po svojom.

PRVÁ ČASŤ

1. KAPITOLA

Quijote, muž v rokoch, sa zamiluje, vydáva sa na výpravu a stáva sa otcom

Na mnohých dočasných adresách po celých Spojených štátoch amerických žil raz pocestný indického pôvodu, pokročilého veku a ubúdajúcich duševných schopností, ktorý kvôli svojej láske k stupídnej televízii trávil priveľa svojho života v žltkastom svetle honosne šestaťdesiatych motelových izieb, kde jej venoval nadmerne veľa času, v dôsledku čoho utrpel zvláštnu formu mozgového poškodenia. Hltal ranné šou, denné šou, neskoronočné diskusné relácie, telenovely, situačné komédie, životopisné filmy, nemocničné drámy, policajné seriály, upírske a zombijské seriály, drámy domácich paničiek z Atlanty, z New Jersey, z Beverly Hills a z New Yorku, ľubostné príbehy a hádky medzi hotelovými princeznami a samozvanými šachmi, vystrájanie indivíduí, ktoré sa preslávili radostnou nahotou, pätnásť minút slávy prepožičanej mladým devám s veľkou sledovanosťou na sociálnych sieťach, ktorým vďaka plastickej operácii pribudol tretí prsník alebo si dali odstrániť rebro kvôli štíhlemu pásu, aby sa priblížili k absurdnému tvaru najnovších bábik Barbie, alebo, čo je ešte infantilnejšie, v miniatúrnych šnúročkových bikinách chytali v malebnom prostredí obrovského kapra. A k tomu spevácke súťaže, súťaže vo varení, súťaže v podnikateľských nápadoch, súťaže podnikateľov-začiatočníkov, súťaže medzi diaľkovo ovládanými monster vozidlami, módné súťaže, súťaže vo vzbudzovaní sympatií medzi starými mládenkami a starými mladíkmi, bejzbalové zápasy, basketbalové

zápasy, futbalové zápasy, zápasenie, kickbox, programy extrémnych športov a, samozrejme, súťaže krásy. („Hokej“ nepozeral. Pre ľudí jeho etnického pôvodu a mladosti strávenej v trópoch bol hokej, v USA premenovaný na „pozemný hokej“, hrou, ktorá sa má hrať na tráve. A hrať pozemný hokej na ľade bol podľa jeho názoru absurdný ekvivalent krasokorčuľovania na tráve.)

V dôsledku takmer absolútnej zaujatosti materiálom, ktorý za starých čias poskytovala katódová trubica a v novoveku plochá obrazovka prostredníctvom tekutého kryštálu, plazmy a diódového zobrazovania s organickým svitom, stal sa obetou čoraz rozšírenejšej psychologickej poruchy, kde sa hranice medzi pravdou a klamstvom rozostrejajú a znejasňujú, takže občas nevedel rozoznať jedno od druhého, realitu od „reality“, a začal sa pokladať za naturalizovaného občana (a potenciálneho obyvateľa) onoho imaginárneho sveta za obrazovkou, ktorému sa tak veľmi oddal, a veril, že jemu, a preto aj všetkým ostatným poskytne morálne, spoločenské a praktické direktívy, podľa akých by muži a ženy mali žiť. Keď sa s postupom času zabáral čoraz hlbšie do pohyblivých pieskov toho, čo by sa dalo nazvať nereálna realita, cítil, že sa stáva emocionálne previazaným s mnohými obyvateľmi toho druhého, žiarivejšieho sveta, pričom príslušnosť k nemu pokladal za svoje zákonné právo, pripomínajúc tak novodobú Dorotku, uvažujúcu o stálom presídlení do krajiny Oz. A v jednej bližšie neurčenej chvíli sa v ňom zrodila výhradne jednostranná, a preto nezdravá vášeň k istej televíznej osobnosti, ku krásnej, duchaplnej a zbožňovanej Miss Salme R, pobláznenie, ktoré charakterizoval skrz-naskrz nepresne ako lásku. V mene tej takzvanej lásky sa zanietene rozhodol vybrať sa za svojou „milovanou“ priamo cez televíznu obrazovku do vznešenej reality s vysokým rozlíšením, kde ona a takí ako ona prebývajú, a získať si jej srdce činom a galantnosťou.

Rozprával pomaly a pomaly sa aj pohyboval, pri chôdzi trochu ťahajúc pravú nohu – trvalý následok akejsi drama-

tickej Vnútornej príhody spred mnohých rokov, ktorá mu poškodila aj pamäť, takže kým to, čo sa odohralo v dávnej minulosti, zostávalo živé, spomienky na strednú časť života mal domotané, s veľkými medzerami a inými trhlinami a tie vyplňali falošné spomienky, povytvárané z toho, čo videl v televízii, akoby ich tam chvatne nahrnul nedbanlivý buldozér. Inak sa zdal na muža jeho veku v dobrej kondícii. Bol vysoký, dalo by sa povedať predĺžený, typ, s akým sa stretáme na vyziabnutých stvárneniach El Greca a v úzkych skulptúrach Alberta Giacomettiho, a hoci takí muži sú (prevažne) melancholického založenia, on bol požehnaný radostným úsmevom a očarujúcimi spôsobmi džentlmena zo starej školy, jedno aj druhé cenné aktíva pre obchodného cestujúceho, ktorým sa vo svojom staršom veku stal na pomerne dlhý čas. Navyše aj samo jeho meno bolo usmievavé: volal sa Smile (Úsmev). *Ismail Smile, predajca, Smile Pharmaceuticals Inc. Atlanta, Georgia*, stálo na jeho vizitke. Ako predajca bol vždy hrdý, že jeho meno sa zhoduje s názvom firmy, ktorú zastupuje. Áno, to priezvisko. Prepožičiavalo mu istú úctyhodnosť, alebo si to aspoň nahováral. Nebolo to však meno, pod ktorým sa rozhodol vystupovať vo svojom poslednom, najpochabejšom dobrodružstve.

(Nezvyčajné priezvisko *Smile* bolo, mimochodom, zamerikanizovanou verziou mena *Ismail*, takže tento starý obchodný cestujúci sa v skutočnosti volal Ismail Ismail alebo prípadne Smile Smile. V Amerike bol mužom hnedej pokožky, ktorý túžil po hnedej žene, ale svoj životný príbeh nevnímal rasovo. Od svojej pokožky sa oddelil, tak by sa dalo povedať. To je jedna z mnohých vecí, ktoré jeho výprava spochybnila a zmenila.)

Čím dlhšie myslel na ženu, ktorú podľa vlastných slov miloval, tým jasnejšie mu bolo, že taká úžasná osobnosť sa jednoducho nezrúti od radosti pri prvom vyznaní *amour fou* od celkom neznámeho človeka. (Až *taký* blázon nebol.) Preto bude musieť preukázať, že jej je hoden, a zaobstaranie ta-

kých dôkazov sa od tej chvíle stalo jeho prioritou. Áno! Svoju hodnotu jej viac ako dostatočne predvedie! Objekt svojej náklonnosti musí hneď od začiatku výpravy plne informovať o svojich skutkoch, a tak si zaumienil, že s ňou nadviaže korešpondenciu, bude to rad listov, ktoré vyjavia jeho úprimnosť, hĺbku jeho citov a námahu, akú je ochotný podstúpiť, aby si získal jej ruku. V tomto štádiu úvah sa ho však zmocnilo isté zahanbenie. Keby jej vyjaval svoje skromné postavenie v živote, mohla by jeho list s rozveseleným smiechom odhodiť do koša a navždy s ním skoncovať. Keby jej prezradil svoj vek či podrobnosti svojho vzhľadu, mohla by sa od neho pri tejto informácii so zdeseným pobavením odvrátiť. Keby jej ponúkol svoje meno, nesporne vznešené meno Smile, meno spojené s veľkými peniazmi, mohla by v záchvate zlej nálady zburcovať úrady, a keby ho na príkaz objektu jeho zbožňovania prenasledovali ako psa, zlomilo by mu to srdce a naisťo by zomrel. Preto bude istý čas udržiavať svoju totožnosť v utajení a odhalí ju, až keď jeho listy a skutky v nich opísané obmäkčia jej postoj k nemu a bude prístupná pokusom o zblíženie. Ako bude vedieť, že tá chvíľa nastala? Odpoveď na túto otázku príde neskôr. Momentálne je dôležité začať. A to vhodné meno, najlepšia zo všetkých identít, to k nemu prišlo jedného dňa vo chvíli medzi spánkom a prebúdzaním, keď fantazijný svet za našimi viečkami kvapne svoje čary do sveta, ktorý vidíme, keď otvoríme oči.

V to ráno videl sám seba v sne, ako sa prihovára svojmu prebudenému ja. „Pozri sa na seba,“ mumlalo jeho napoly spiace ja jeho napoly prebudenému ja. „Taký vysoký, taký chudý, taký starosvetský, nenarastie ti nič lepšie než riedučká brada, akoby si bol uhrovitý tínedžer. A ešte, áno, priznaj si, trocha ti preskakuje, ako chlapíkom, čo žijú s hlavou v oblakoch, ale mýlia si kumululus s kumulonimbom a dokonca cirrustratové formácie s pevnou zemou. Spomeň si, akú hudbu si mal rád, keď si bol chlapec! Viem, dnes sa ti páči to hrkanie, aké počuť v *American Idol* alebo *The Voice*. Ale vtedy

sa ti páčilo to, čo sa páčilo tvojmu umelecky založenému otcovi, osvojil si si, za svoj si prevzal jeho hudobný vkus. Pamätáš si jeho obľúbenú gramoplatňu?“ Načo sa napoly snívajúci Smile s fanfárou vytasil s vinylovou LP platňou, ktorú napoly prebudенý Smile razom spoznal. Bola to nahrávka opery *Don Quijote* od Julesa Masseneta. „Je iba voľne založená na Cervantesovom majstrovskom diele,“ rozjímal preľud. „A pokiaľ ide o teba, zdá sa, že ty sám si na ňom tak trocha voľne založený.“

A bolo rozhodnuté. V pásikavej pyžame vyliezol z postele – rýchlejšie, než mal vo zvyku – a dokonca zatlieskal. Áno! Pod týmto pseudonymom bude písať svoje ľúbostné listy. Stane sa jej dômyselným džentlmenom, Quijotom. Bude svojej Guinevere Lancelotom a unesie ju na hrad Joyous Gard. Bude jej – aby sme citovali Chaucerove *Canterburské poviedky* – verným, dokonalým, láskavým rytierom.

Pripomenul si, že je Vek, keď sa môže stať hocičo. Počul to povedať mnohých ľudí v televízii aj v škandalózných videoklipoch poletujúcich v kyberpriestore, čo dodalo jeho mánii ďalšiu hĺbku, hĺbku nových technológií. Neexistujú už nijaké pravidlá. A vo Veku, keď sa môže stať hocičo, nuž, môže sa stať hocičo. Zo starých priateľov môžu byť noví nepriatelia a tradiční nepriatelia sa môžu stať novými najlepšími kamarátmi, ba dokonca milencami. Už sa nedalo predpovedať počasie, pravdepodobnosť vojny ani výsledok volieb. Žena sa môže zamilovať do prasiatka a muž môže začať žiť so sovou. Kráska môže zaspáť, a keď ju prebudí bozk, začne rozprávať iným jazykom a v tom novom jazyku sa prejaví ako celkom iná osoba. Vaše mesto môže zatopiť povodeň. Váš dom môže odnieť tornádo do ďalekej krajiny, kde pri dopade rozpučí strigu. Zločinci sa môžu stať kráľmi a králi môžu byť demaskovaní ako zločinci. Muž môže zistiť, že žena, s ktorou žil, je nemanželským dieťaťom jeho otca. Celý národ sa môže vrhnúť z útesu ako roj lumíkov. Muži, ktorí hrali v televízii prezidentov, sa môžu stať prezidentmi. Vody sa môžu vyliat. Žena

môže porodiť dieťa a potom sa zistí, že je to boh, ktorý vstal z mŕtvych. Slová môžu strácať význam a nadobúdať nový. Svet sa môže skončiť, ako predpovedal prinajmenšom jeden prominentný vedec-podnikateľ. Nad tým koncom sa bude vznášať odporný smrad. A televízna hviezda môže zázračne opätovať lásku bláznivému starému chumajovi, môže mu dožičiť neuveriteľný romantický triumf, ktorý vykúpi jeho dlhý, ničotný život, obdaria ho nakoniec žiarivosťou majestátu.

Quijote, obchodný cestujúci, dospel k svojmu veľkému rozhodnutiu v moteli Red Roof Inn v novomexickom meste Gallup (počet obyv. 21 678). S túžbou a so závišťou poškuľoval na gallupský historický hotel El Rancho, ktorý počas rozkvetu západu hostil mnohé filmové hviezdy z tej oblasti, od Johna Waynea a Humphreyho Bogarta po Katherine Hepburnovú a Mae Westovú. El Rancho sa vymykal jeho finančným možnostiam, a tak popri ňom prešiel ku skromnejšiemu Red Roofu, ktorý mu celkom konvenoval. Bol mužom, ktorý sa naučil prijímať životný údel bez ponôš. Keď sa v to ráno prebudil s novou, žiarivou identitou, hral televízor – večer ho pred spaním zabudol vypnúť – a na stanici KOB-4 meteorológ Steve Stucker predvádzal svojich celebritných psích miláčikov, sprevádzajúcich jeho predpoveď počasia – Radara, Reza, Squakeyho a Tuffyho. Znamenalo to, že je piatok a nášho novopomenovaného Quijota (mal pocit, že šľachtický prídomok *Don* si nezaslúži ani ho nie je hoden), nabudeného novým rozhodnutím a otvorenou, kvetmi posiatou cestou vedúcou k láske, sa zmocnilo vzrušenie, aj keď mal za sebou únavný týždeň návštev medicínskych praxí v Albuquerque a inde. V predchádzajúci deň bol v ordináciách Rehoboth McKinley Christian Health Care Services, Western New Mexico Medical Group a Gallup Indian Medical Center (ktoré sa staralo o početne značnú skupinu pôvodných Američanov, pochádzajúcich z kmeňov Hopi, Navajo a Zuni). Predaj šiel dobre, hoci jeho žoviálne narážky, že onedlho pôjde na dovolenku do samého New York City (počet obyv. 8 623 000)

s novou priateľkou, veľmi slávnou ženou, kráľovnou najpopulárnejšej televíznej stanice, vyvolávali pochybné vraštenie čiel a rozpačité úsmevy. A nijako nezabral ani jeho žartík v Indian Medical Center – „Aj ja som vlastne Indián! Nie síce s perom, ale s bodkou na čele! Tu v indiánskom kraji je mi náramne dobre.“

Už nemal stále bydlisko. Jeho domovom bola hradská, obyvateľkou auto, skriňou kufor auta a celý rad motelov – Red Roof Inn, Motel 6, Days Inn – a iných ubytovní mu poskytoval postel' a televíziu. Prednosť dával takým, kde mali aspoň zopár predplatených káblových kanálov, ale ak neboli k dispozícii, uspokojil sa aj s obyčajným sieťovým menu. No v toto konkrétne ráno nemal čas na miestneho meteorológa a jeho záchranárskych miláčikov. Túžil sa porozprávať s priateľmi o láske a o výprave za láskou, na ktorú sa chystal vyraziť.

Pravda bola taká, že už takmer nijakých priateľov nemal. Existoval síce jeho bohatý bratanec, zamestnávateľ a patrón dr. R. K. Smile, existovala jeho manželka Šťastlivka, ale s nimi netrúvil veľa času, a existovali recepční v podaktorých moteloch, kde sa pravidelne ubytovával. A ešte zopár jednotlivcov roztrúsených po Amerike a zemeguli, ktorí k nemu azda ešte prechovávali pocity podobné priateľstvu. A predovšetkým bola jedna žena v New York City (dala si meno Ľudská trampolína), ktorá, ak bude mať šťastie, by sa naňho mohla opäť usmiať, ak prijme jeho ospravedlnenie. (Vedel alebo si myslel, že vie, že ospravedlniť sa treba, no iba nejasne sa pamätal za čo a občas si vravel, že jeho chybná pamäť si to poplietla a je to ona, kto sa mu má ospravedlniť.) Nemal však nijakú spoločenskú skupinu, nijakých stúpcov, nijakú partiu, nijakých ozajstných kamošov, keďže tento spoločenský vír už dávno zanechal. Na facebookovej stránke sa „spriatelil“ alebo si ho „spriatelila“ malá, stenčujúca sa skupina obchodných cestujúcich ako on, všelijakých samotárov, chvastúňov, exhibicionistov a lascívnych dám, ktoré sa správali natoľko eroticky, nakoľko to pomerne puritánske pravidlá sociálnych

sietí dovoľovali. Každý jeden z týchto fiktívne nefiktívnych „priateľov“ jeho plán čítal, keď ho celý nadšený rozoslal taký, aký bol – pojašené, so šialenstvom hraničiace vnuknutie – a presviedčali ho v záujme jeho vlastného dobra, aby Miss Salmu R nešpehoval a neobťažoval. Reakciou na jeho poštu boli zamračené emodži a bitmodži, karhavo hroziace prstom, a gify samej Salmy R s prekríženými očami, s vyplazeným jazykom, s prstom krúžiacim po pravom spánku, všetko všeobecne známe gestá znamenajúce „dement, dement“. On sa však nedal odradiť.

Také príbehy sa vo všeobecnosti nekončievajú dobre.

V mladosti – čo už bolo dosť dávno, takže jeho spomienky zostávali jasné – bol tulákom čistejšieho razenia než ako predajca, ktorým sa nakoniec stal, avantúroval široko-ďaleko, jednoducho túžil vidieť, čo sa dalo vidieť, od Hornovho mysu a Ohňovej zeme, samých okrajov zeme, kde zo sveta unikli všetky farby, takže veci a ľudia existovali iba čiernobielo, po východné pustatiny Iránu, od švábmi zamoreného mesta Bam k divému pohraničnému mestu Záhédán v zaniknutom čase šacha, od Žraločieho zálivu v Austrálii, kde plával uprostred sentimentálnych delfínov, po veľkú migráciu divjej zveri cez nezmernú planinu Serengeti. Na Mauríciu hral *hólí* s potomkami Indov, hovoriacimi po bhódžpuríjsky, ktorí tam boli na prácach, a v horskej dedine Aru pri ľadovci Koláhi v Kašmíre s chýrečnými Bakrá Ídmi, tkáčmi šálov. No v istej chvíli, hneď ako prešiel do stredného veku, Vnútoraná príhoda to všetko zmenila. Keď sa po nej ocitol pri zmysloch, osobné ambície a zvedavosť boli preč, veľkomestá ho deptali a túžil iba po anonymite a samote.

Navyše ho pojal prenikavý strach z lietania. Pamätal sa na sen, v ktorom padal a potom sa utopil, a bol presvedčený, že cestovanie vzduchom je najabsurdnejšia zo všetkých fantázií a pomýleností, aké tí, čo ovládajú zem, mohli uvažovať na nevinných mužov a ženy ako on. Ak sa v letiacom lie-

tadle cestujúci dostanú bezpečne do cieľa, je to len otázka šťastia. Nič to nedokazuje. Nechcel zomrieť pádom z výšky do vody (jeho sen) alebo na zem (čo by bolo ešte nepríjemnejšie), a preto sa rozhodol, že keď ho bohovia dobrého zdravia obdaria akým-takým pozviechaním, už nikdy nenasadne do tých obludne ťažkých kontajnerov, ktoré sľubujú vyniesť ho desaťtisíc metrov nad zem alebo aj vyššie. A pozviechal sa, hoci za sebou ťahal nohu, a odvtedy cestoval iba po hradských. Občas uvažoval, že by sa po mori vydal pozdĺž amerického pobrežia do Brazílie alebo Argentíny či cez Atlantický oceán do Európy, ale nikdy na to nepodnikol potrebné kroky a dnes mu neisté zdravie a vychudnuté bankové konto nedovoľovali podstúpiť námahu z takej cesty. Stal sa teda tvorom hradskej a takým aj zostane.

V starom batohu, starostlivo zabalené v hodvábnom papieri a bublinkovom obale, nosil predmety skromných rozmerov, ktoré pozbieral na cestách: leštený „found art“ čínsky kameň, na ktorom vzor pripomínal krajinu so zalesnenými kopcami v hmle, Buddhovi podobnú hlavu z Gandháru, vztýčenú drevenú kambodžskú ruku so symbolom mieru uprostred dlane, dva hviezdami podobné kryštály, jeden veľký, druhý malý, viktoriánsky medailón, do ktorého vsadil fotografiu rodičov, tri ďalšie fotografie s detskými námetmi z odľahlého tropického mesta, mosadzný edwardovský anglický orezávač cigár v tvare draka s ostrými zubami, indickú zápalkovú škatuľku „Gepard“ s vyobrazením zakrádajúceho sa geparda, miniatúrneho mramorového dudka a čínsky vejár. Týchto trinásť predmetov bolo preňho posvätných. Keď prišiel na noc do izby, vždy strávil takých dvadsať minút ich starostlivým rozkladaním. Museli byť rozmiestnené presne, v náležitom vzťahu jeden k druhému, a keď bol s usporiadaním spokojný, izba razom nadobudla atmosféru domova. Vedel, že keby posvätné predmety neuložil na správne miesta, jeho život by stratil rovnováhu a on by mohol prepadnúť panike, bezvládnosti a nakoniec smrti. Tieto predmety pred-